

АНОТАЦІЯ

Сказко О.М. Правові засади вирішення доменних спорів в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право». – Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України. – Київ, 2021.

У дисертації на підставі комплексного аналізу теоретико-правових джерел, національних і міжнародних правових актів вирішено наукове завдання – визначено сутність та особливості вирішення доменних спорів в Україні та сформульовано пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення законотворчості та правозастосовної діяльності у досліджуваній сфері.

У роботі сформульовано поняття доменного спору у широкому розумінні як виду правового спору, який виникає у регулятивних правовідносинах, пов'язаних з реєстрацією та/або використанням доменних імен унаслідок ідентичності або схожості до ступеня ототожнення певного доменного імені з торговельною маркою третьої сторони або найменуванням органу публічної влади за умови відсутності в однієї зі сторін спору прав та законних інтересів стосовно цього доменного імені внаслідок порушення визначених компетентними органами правил реєстрації та використання доменних імен. У вузькому розумінні доменні спори являють собою вид правових спорів, пов'язаних із захистом у судовому та досудовому порядку порушених майнових прав та інтересів суб'єктів правовідносин, пов'язаних з реєстрацією та використанням доменних імен.

Доведено, що доменні спори характеризуються такими ознаками: а) доменний спір є різновидом юридичного конфлікту; доменний спір у юрисдикційній формі відповідає вузькому розумінню юридичного конфлікту, а у неюрисдикційній – широкому розумінню вказаного феномена; б) доменний спір виникає у регулятивних правовідносинах особливого типу, для яких є характерною наявність саморегулятивних механізмів зі зменшення порівняно із класичними регулятивними відносинами впливу держави, який проявляється у вигляді цілеспрямованого правового регулювання; у цілому це відповідає концепції так

званого «м'якого права», яка протягом останнього десятиліття набула поширення передусім у державах Європейського Союзу; в) доменним спорам притаманна наявність суперечностей, породжених конфліктом інтересів сторін; суперечності як протилежні за змістом і спрямованістю потреби та інтереси, що мають дихотомічний характер, виступають причинами доменних спорів; разом із тим не всі суперечності призводять до формування доменного спору, деякі з них знаходять своє вирішення у безспірному порядку, наприклад у разі самотійної та не обумовленої заявою (позовом, скаргою) іншої сторони відмови суб'єкта досліджуваних правовідносин від доменного імені, якщо останнє не було делеговано або заблоковано; г) виходячи із розуміння доменних спорів у Єдиній політиці вирішення спорів про доменні імена, затвердженій ICANN 26 серпня 1999 р., можна сформулювати таку ознаку доменного спору, як ідентичність або схожість до ступеня ототожнення певного доменного імені з товарним знаком третьої сторони; г) доменні спори можуть охоплювати спори як пов'язані із захистом порушених прав та інтересів суб'єктів господарських відносин, так і із захистом прав та інтересів суб'єктів публічно-владних повноважень або із зобов'язанням зазначених суб'єктів вчинити певні дії; д) доменні спори характеризуються наявністю в однієї зі сторін спору прав та законних інтересів стосовно певного доменного імені; е) ознакою доменного спору є недоброчесність реєстрації або використання доменного імені; є) суттєвою властивістю доменного спору є порушення визначених компетентними органами правил реєстрації доменних імен.

На підставі порівняльного аналізу предметів цивільного та господарського права, а також визначення цивільно-правових і господарсько-правових відносин у Цивільному кодексі України та Господарському кодексі України обґрунтовано, що суспільні відносини, які виникають під час вирішення доменних спорів, охоплюються цивільно-правовими та господарсько-правовими нормами лише фрагментарно. Широке розуміння доменних спорів, однією із сторін в яких можуть виступати органи державної влади та місцевого самоврядування, громадські об'єднання, політичні партії та інші суб'єкти, діяльність яких не має на меті отримання прибутку, а інтереси є за своєю сутністю не приватно-правовими, а

публічно-правовими, робить неможливим системне дослідження доменних спорів та всіх притаманних їм взаємозв'язків у межах науки цивільного або господарського права. Указана позиція підтверджується оновленим підходом до предмету інформаційного права і права інтелектуальної власності, що знайшов відображення у Переліку та опису предметних напрямів досліджень у межах спеціальності 081 «Право», затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 28.12.2018 № 1477.

На підставі аналізу неюрисдикційної форми вирішення доменних спорів адміністративною комісією, призначеною Центром Всесвітньої організації інтелектуальної власності для розгляду скарги щодо реєстрації доменного імені, зроблено висновок про наявність таких особливостей: а) процедура вирішення доменних спорів відрізняється високим рівнем регламентованості всіх аспектів подання заяви, подання доказів та заперечень, термінів винесення рішень; б) указані процедури відрізняються мінімізацією часових та матеріальних витрат сторін; в) складний, але прозорий порядок формування складу адміністративної комісії дозволяє мінімізувати корупційні ризики під час призначення її членів; г) Центр ВОІВ використовує досить ефективну процедуру забезпечення виконання позивних вимог – блокування доменного імені; г) можливість обрати мовою адміністративного провадження мову Угоди про реєстрацію (українську, російську чи англійську) дозволяє запобігти зайвих часових та фінансових витрат на переклад відповідних документів; д) швидкість розгляду справ (у середньому від двох до трьох місяців) позитивно відрізняється від термінів розгляду справ у судах України (середній термін розгляду доменного спору, виходячи з аналізу даних Єдиного державного реєстру судових рішень, становить близько одного року, втім, іноді справи розглядаються два-три роки).

Доведено, що особливості юрисдикційної форми вирішення доменних спорів обумовлюють дещо відмінний від інших видів спорів порядок судового розгляду. По-перше, обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору, згадування про який міститься у частині 4 ст.124 Конституції України, на рівні закону України не визначено. Спроби законодавчого врегулювання вказаної проблеми так чи інакше наштовхуються на питання про межі впливу держави на Інтернет. По-друге,

вирішення доменних спорів в юрисдикційній формі не має своїми передумовами наявність попередніх спроб їх вирішити на рівні органів державної влади та місцевого самоврядування. Це безпосередньо впливає із першої особливості юрисдикційної форми доменних спорів. По-третє, вирішення доменних спорів регулюється нормами декількох галузей права, розмежування між якими характеризується конфліктом юрисдикцій різних судів.

На підставі дослідження правового статусу та особливостей діяльності національних інституцій, на які покладено завдання захисту інтелектуальної власності в Україні, виявлено недоліки у діяльності Національного офісу інтелектуальної власності та Національного органу інтелектуальної власності. Акцентовано увагу на тому, що Вищий суд з питань інтелектуальної власності не укомплектовано судьями, а розуміння щодо розмежування цивільної, господарської та адміністративної юрисдикції у сфері вирішення доменних спорів не сформувалося. Правові новели Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності», по-перше, не враховували існування й необхідність вирішення доменних спорів; по-друге, норми вказаного закону грубо порушували конституційне і загальноправове розуміння правової охорони інтелектуальної власності.

З'ясовано, що розвиток юрисдикційної форми вирішення доменних спорів пройшов три стадії, для кожної з яких характерними були певні ознаки, пов'язані з рівнем розвитку національного законодавства, правозастосовної практики та розвитком самої системи доменних імен. Дано характеристику вказаних ознак.

Обґрунтовано, що доменні спори за участю органів державної влади і місцевого самоврядування, предметом яких є неправомірна реєстрація та/або використання у доменному імені їх назви, однозначно мають публічно-правовий характер. Зведення сутності доменних спорів до суперечок між суб'єктами господарювання з приводу правомірності використання у доменному імені зареєстрованих у встановленому порядку торгових марок означало б нехтування правами й інтересами органів публічної влади як учасників інформаційно-правових відносин. Цей підхід відповідає і правовій позиції Європейського Союзу, яка

знайшла своє втілення у пп. д ч.3 ст.21 Регламенту ЄС 874/2004, відповідно до якого до недобросовісного (не добросовісного) використання доменного імені належить використання в ньому назви державного органу.

Досліджено особливості методологічних підходів до сутності кіберсквотингу у науці інформаційного права. Запропоновано авторське визначення кіберсквотингу та сформульовано його ознаки.

Запропоновано внести зміни до законів України «Про телекомунікації», «Про місцеве самоврядування в Україні», а також до проєкту Закону України «Про медіацію» від 19.05.2020 № 3504.

Ключові слова: доменні спори, доменні імена, інформаційно-правові відносини, інформаційно-правова відповідальність, кіберсквотинг, юрисдикційні форми, неюрисдикційні форми.